

EDINOST

Izhaja po trikrat na teden v šestih izdankih ob **toriku, četrtku in soboti**. Zjutranje izdanje izhaja ob 6. uri jutraj, večerno pa ob 7. uri večer. — Obojno izdanje stane: za eno leto . . . 1.00, za tri leta . . . 2.50, za pet let . . . 4.00, za deset let . . . 7.00, za petdeset let . . . 25.00, za sto let . . . 50.00. Na naročbo brez priloge naročnine se ne jemlje ozir. Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 20 vč., v Gorici po 25 vč. Sobotno večerno izdanje v Trstu 20 vč., v Gorici 25 vč.

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

Oglasi se računajo po tarifu v petitu; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor obsega navadnih vrstic. Poslana osmrtnica in javnozdravilo, domači oglasi itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu: ulica Caserma št. 13. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in oglase sprejema **upravnništvo** ulica Caserma 13. Odprte reklamacije se prosto poštnine.

»V edinosti je moč!«

Socijalistični shodi v Kamniku.

V Ljubljani, 24. septembra 1894.

O. kr. okrajno glavarstvo kot vrhovna politična oblast v Kamniku podelila je sopot in sicer v drugikrat liceo »sklicevalstvu« socijalističnega, ali kakor ga je taisti sam nazval, »ljudeškega« shoda. Program temu shodu bil je po jedni strani obravnavanje delavskega vprašanja, po drugi strani — pijača in po tretji strani — rabuka, kakoršna je pričakovati pri takih »shodih«.

O bitstvu teh shodov, ki so si letos končno priborili pristop tudi v našem socijalno sicer mirnem Kamniku, govoriti, bilo bi samo ob sebi nepotrebno, vsaj so po svoji vrednosti tako najvišji in brez vsakega socijalnega pomena, da ne nadkrijujejo dokaj navadnih gostilniških nastopov ob nedeljah. Ako vendar spregovorimo besedico o teh »ljudeških« shodih, iskati je za to uzroka v nečem drugem in o tem nam je danes govoriti.

Že par let sem se opazuje v Kamniku med nižjimi, a lasti delavskimi rokodelskimi stanovi neko, dejali bi, »gibanje«, kakoršnemu ni moči dati pravega naslova, ako si ga ne iščemo v nekem dopisu v »Österreichische Post« od 17. decembra 1893, v katerem dopisu čitamo, da so nižji stanovi v Kamniku že dokaj bolj pristopni nemški izomiki nego pa takozvani slovensko narodni »Hetzerji«.

Kamnik je po večini svojega prebivalstva slovensko-slovene narodnosti in le popolno nazadno število je takih ljudi, ki po svojem »mišljenju« niso Slovenci; nekateri izmed teh niso niti Slovenci, niti Nemci, marveč Kranjci, nekateri celo samo Kamničani, a kateri bi prav nič ne marali, ako bi Kamnik postal — nemški. Tu navajamo samo fakta in sicer brez strankarske strasti, kakor bi se zamoglo soditi. Vkljub taki sestavi mišljenj ali nazorov vladala je med prebivalstvom do danes vendar vedno neka sprava in družabno sporazumljenost, ne oziraje se na posamične »prase«, ki so, kakor povsod, tudi pri nas navadno izvor premaglosti in netehtno promišljenih predsodkov. Prebivalstvo sestavlja se iz obrtnega, uradniškega, privatno-poselstvenega in po večini iz rokodelskega stanu.

Le-ta, rokodelski stan, rekrutuje se iz malih obrtnikov, ki so mojstri-delodajalci in iz njihovih pomočnikov, delojemalcev. Kar se tiče le-tih poslednjih, ni bilo čuti dosedaj tožbe o pritisku od strani njihovih predstojnikov. Razmere v delavnicah se po nekoliko razločujejo od onih velikih mest, ker je že običajno, ali prav za potreba kraja, da posamičniki največji del dneva rabijo za delo, ker v manjših krajih delavci sam ne ve, kam

se prestim časom, ako nima morda veselja do čitanja ali ako ni v toliko pokvarjen, da bi se udajal pijači in drugim njemu samemu škodljivim strastim. Plačilo je primerno lokalnim razmeram in prosperiteti posamičnih obrtov in tudi hrana je tečna, po večini izdatna in zdrava, takó, da se strani teh razmer se ni bati delavcem »bledih lic in udrtih oči«.

Vendar se je, kakor rečeno, v poslednjih letih v te stanove zanesla neka neumljiva nezadovoljnost in razdraženost. Prišel je bil namreč v Kamnik nek avelarski pomočnik nemške narodnosti in ves nadahnen od socijalističnih idej, da se ne izrazimo huje. Ta človek, ki je zajemal svojo »modrost« iz člankov socijalistične klike, seveda nemške, in morda tudi dobival materialno podporo za svoje namene od svojih »bratov« tam zunaj Avetrije, jel je dokazovati svojim zašudenim tovarišem v Kamniku, da so — nesrečni in da morajo vseh tega postati nezadovoljni se svojim stanom in se svojimi predstojniki.

Ker je bil »apostelj« nemške narodnosti, je svoje tovariše ponajveč moral napro pripraviti v toliko, da so se mogli razumeti med seboj in čudno: v poslednji čas bilo je že čuti pomočnike na ulici, ki so lomili med seboj — nemščino!

Dolgo časa pak se je že trudil omenjeni pomočnik, da bi sbobnal skupaj prvi »socijalistični shod« v Kamniku, kar pak se mu ni hotelo posrečiti, ker ni našel za to potrebnega prostora, oziroma gostilne.

Konečno, kakor rečeno, zadeli so vendar na krmarja, ki jim je dovolil, zborovati na dvorišču svoje gostilne in prvi socijalistični shod bil je »rešen«. Kaj se je zgodilo na istem, poročali smo že ob svojem času. Danes pak hočemo osnačiti dogodka drugega takega shoda, ki se je vršil na ravno istem dvorišču v nedeljo dne 16. t. m. in potem pa namene teh shodov v Kamniku, oziroma na Slovenskem sploh, kakor smo razmotrili to stvar in jej prišli na sled se stališča socijalnega in narodnega prava med nami.

II.

Ljudje, ki so sklicali ta shod, prišli so iz Ljubljane in so vzeti iz rokodelskega stanu. Ako hočemo omeniti duševno veljavo sklicateljev, moramo na našo žalost izjaviti, da nam njihove frajonomije (in frajonomije je pravemu psihologu urealo duševne vrednosti človeške) niso napravile najboljšega utisa, ako se omejimo seveda na provokatorje tega shoda same, ne v poštev jemajudi nekaj katoliških socijalistov, ki so ob enem prišli, udeležiti se shoda. Udeležba bila je, dejali bi, obila, tudi s strani kamniškega ljudstva. Nekateri prišli so iz gule radovednosti, kakor pridejo, kadar dojde v Kamnik kak nov glu-

mač, ali »ringelšpil« in kadar prižene Slovak medveda in opice; nekateri pa tudi, da čujejo, kaj bi prav za prav ti ljudje radi od nas in pri nas, ki tolikanj silijo v Kamnik, ter da izstajajo tudi svoje menenje glede tega porečnega »socijalnega« vprašanja.

Tekom govorov s strani posamičnih govornikov od jedne in druge strani zamoglo se je doznati, da gre tu za rešitev zatrtga delavskega stanja od jarma kapitalističnega in povzdigo delavca na jedni in isti socijalni nivo s kapitalistom, to se pravi s drugimi besedami, da se uvede — komunizem.

Med govori spominjali smo se nehoté Ballamyjevega utopičnega romana »Pogled iz leta 2000 na leto 1876« in smo natihoma priznavali veliko vrednost te ideje za človeški rod, ako — — — no, ako bi se samo tudi dala praktično izvesti. Ali si treba lepšega želeli za človeški rod, nego da se iznobi konečno svinčeno težko more, ki ga tlačí, dokler živi, namreč more nasilstva močnejšega proti slabejmu?

Da bi se dalo, vsaj deloma, to doseči, o tem ni dvoma in izvestno se pečajo s tem vprašanjem krogi, katerim se njega rešitev tudi sme zaupati. Ali kakor je po Goethejevem izreku: »Wann Könige bauen, haben die Kärner zu thun« v življenji sploh, tako je tudi ob rešitvi socijalnega vprašanja. Vavišene naloge socijalnega vprašanja, ki je vredno, da se bavijo z njim najplemenitejši ljudje, oprijeli so se neki umazani elementi, ki tudi hočejo »pripomoči« k rešitvi težke naloge, ali ki si včasih celo izključno privajajo pravico do te rešitve. Ob jednom pa si iskoriščajo »socijalno vprašanje« sproti drugi elementi, proti katerim je zajedno obrnena ost orožja, s katerim se ima priboriti rešitev socijalnega vprašanja, in to je: kapitalistični izmozgovalni element.

Ispoznavši v pravem času nevarnost, katera jim preti od tlačnih, ob njihovi nenasitnosti hirajočih stanov, zasukali so ti izmozgovaleci stvar tako, da so kar čez noč postali »prijatelji« njim služečih trpinov. Res je, kdor se boji za svoje krivice maščevanja trpečih, najbolje stori, da se s njimi — »alira«!

Tako so storili židovski kapitalisti in kapitalisti vseh krivičnih vrst: pod firmo socijalnega demokratizma, ki jim je postala najdobrodošlja trdnjavica pred maščevalnimi četami trpinov, stopili so s delavci svojih podjetij »roke v roki« na plano in delajo za »rešitev« socijalnega vprašanja. Seveda gorostasno ironije, ki leži v tem židovskem obnašanju, uboge žrtvice niti ne umejo in od zgolj navdušenja za svoje »blage človekoljubivo« gospodarje pozabljajo »bledih lic in udrtih oči«, katera jim dela prijateljstvo židovskega socijalnega demokratizma.

hujkat kraj pri svetem Juriju, — a mejnjimi Jože Skomin, suh, kočen človek. Nizka in mračna je soba, alaba je svetloba, komaj razločijo, kako se premikajo glave. Zdejci stopi na prag slabotno človeče, drže roke v žepu, po opravi sodeč, Hrvat.

— Dober večer, bratje, pozdravi tujec kmete. Ali je tukaj Pavle Šterc?

— Ni ga, odgovori Skomin, odšel je na Goro. Ali povrne se. Ti si Hrvat, sedi k nam. Tujec prisede in potegne iz polnega.

— Sem, odgovori človeče, jaz sem Drmačić, Hrvat iz Ilijene vojske.

— Ali pride Ilija k nam?

— Ne vem, zmaje Drmačić z rameni.

— Kako ne bi vedel? Vsaj povej nam.

— Hm! Da! Povej! obotavlja se Drmačić.

— Ako je on pošten, sem jaz grof. Ha, ha! Pošten človek. Mar je pošteno, kadar se ti kdo zakolne, pa se zlaže? Mar je pošteno, kadar ti kdo obljubi, da bo s teboj, pa piruje s sovražnikom? Mar je pošteno, da je No-

A to ni še dovolj! Najti je celo takih tovarišev-delavcev, ki svoje sobrate v trpljenju za hrbtnim in po judaškavi izdajajo s tem, da se dajo od izmozgovalec kupiti in plačati za propagiranje židovsko-socijalno-demokratske ideje. (Konec prih.)

Politiške vesti.

Celjsko vprašanje vleče se kakor ru-deča nit po vseh nemških listih. Ni ga dneva in ni ga lista, ki ne bi donesel strastnih izjav proti opravičeni zahtevi štajerskih Slovencev, da se zasnujejo slovenske paraleleke na tamošnjem gimnaziju. Sedaj pa se je oglasil s posebno brošuro znani nemški arditelj, poslanec Foregger. Glavni njegov argument proti osnovi slovenskega gimnazija v Celju je ta, da Slovencem ni toliko do srednje šole, ampak njih želja je le ta, da bi poslovenili spodnjo štajersko. Kdo bi se ne smejal taki bedastosti? To je isto tako, kakor da bi hoteli mi Tržaški Slovenci nositi vodo — v morje. Kdo je vendar tako nepameten, da bi hotel sloveniti deželo, ki je že slovenska? Na spodnjem štajerskem živi dobra tretjina vsa prebivalstva v deželi in ta tretjina je s dr. Foreggerja slovenska. Ne, gospod doktor: nikdo neče sloveniti podnje štajerske, kajti ista je že slovenska in hoče tudi ostati slovenska, ampak tamošnji Slovenci zahtevajo od države, da jim dá na roko ona kulturna sredstva, kakoršna sme zahtevati vsak državljani v moderni in kulturni državi! Drano je torej od gosp. dra. Foreggerja, da hoče to kulturno vprašanje siloma pretvoriti v politično vprašanje. — Še jeden izrek dra. Foreggerja nas zanima posebno. Ta gospod pravi namreč, da osnutje slovenskega gimnazija je v nasprotju s programom koalicije. Ali ste čuli, vsi vi slovenski koaliranci? Pridružili ste se sistemu, kojega program je že tak, da ne dovoljuje, da bi vlada skrbela za kulturne potrebe nas Slovencev! Ne izgovarjajte se, da menenje Foreggerjevo je menenje posamičnika, kajti uverjeni smo do dna svoje duše, da vsi liberalci mi-lijo tako, kakor mi-li dr. Foregger, in v tem našem uverjenju nas še posebno utrjuje glavno glasilo nemških liberalcev, kateri list uprav navdušeno piše o brošuri večkrat omenjenega poslanca, belešeč posebnim zadovoljstvom izjavo, da je nemogoče, da bi kateri nemški poslanec glasoval za slovenski gimnazij v Celju. Z ozirom na to izjavo in z ozirom na dejstvo, da so slovenski koaliranci opetovano zatrdili, da izstopijo iz koalicije, ako vlada ne ugodi naši zahtevi glede slovenskega gimnazija v Celju, smo zares radovedni, da-li naši zastopniki res ostanejo mož-beseda, ko se jim bude odločiti: ali za svoje lastne zahtevne ali pa nemško-liberalno prijateljstvo. Kajti ne

šina baronu Turnu izdal vse naše želje, da ga je vodil v Krško, da je dal poklati narod kot živino, da je — oh, zjokal bi se, kadar pomislim, kako se vse podavili naši bratje Uskoki in trg požgali.

— Požgali? prebledi Skomin, prijemši se za glavo, potem ko kmetje mej seboj nekaj šepetajo.

— Na prah in pepel, zaupije pisar in oči se mu zasvetijo. In tako bo tudi vam. Pobesili vas bodo, vtopili vas bodo. Tepci! čemu niste mirni? Ali vi se zanašate. Na koga? Brežičanje in Metličanje so stisnili ropove. Na Ilijino vojsko? Na Ilijo, kateri sedi v kaši in prihrumi s lažnimi četami v vaš kraj, da vas izmolze. Tepci! Kje vam je pamet?

— Jezik za zobe, pes! zakriči Skomin in vzdigne pesti na Drmačića. Ali kot mačka skoči pisar čez stol in se postavi sredi sobe. Dvajset pestij se vzdigne na Skomina s silnim krikom.

(Dalje prih.)

PODLISTEK.

145

Kmetaki upor.

Egodevotna povest šestnajstega veka.

— Special August Simon. Preložil I. P. Planinski. —

— Prelomimo bi! vzdignimo gorjačo! odmeva po gorah in okoli svetega kraja.

— Dobro! Odprite! zakliče voditelj Pavel Šterc in udari s gorjačo ob vrata. Drhteč odpre opat.

— Česa želite, možje? vpraša starec.

— Nič hudega, odgovori kovač, vašega posvedenega doma se ne dotaknemo niti ne požgemo vaših pristav. Ne bojte se nas. Prihajamo, da spravimo narod po gorah pokonci. Naj bo svoj, naj bo človek. Tako pravi tudi gospod Bog, kaj ne? Dovolj je davkov in plačil, dovolj gluhe robote. Sedaj lomimo s gospodo pogado! Vi pa, ako ste božji ljudje, ako ste naša kri, stopite na leco, pa zakličite na vseh četvero strani, Bog hoče, da je narod svoj! In da veste, prihajamo k svetemu Juriju, ker smo šejni in lačni. Velika je naša

kuhinja, široka vaša pivnica, vae je dar od Boga. Ne grabimo, prosimo. Podelite narodu, kateri se pripravlja na pot v Planino, odkoder je prišel. Tje pridejo tudi Hrvatje.

In opat dá, ali ne reče nič, in kmetje, ležeč pred svetim Jurijem, dolgo točijo samostansko vino in prepevajo: Zlomimo bi, vzdignimo bat, z nami gre Hrvat, naš brat. Daleč se razlega po bregovih spav izpred hiše, meniška usta pa šepetajo tihe molitve v hiši. Zdejci zaviti kovač gorjačo, silovito zabobna raztrgani bobnar. Pavel Šterc pa izpregovori:

— Z Bogom možje! Iti moram naprej! Vi pridite jutri v Planino za menoj!

V štajerski vasi Planina, nedaleč od Kozjega, buči narod v nizki, široki sobi kmetke pivnice, aredi katere visi ob stropu svetilnica. Sami Slovenci, vsiaki ljudje v dolgih kožuhih, podolgaatih ostrih obrazov, s kučmo na glavi. Pijo iz vrčev vino, bijo s pestjo ob mizo, čakajo voditelja kovača, kateri je šel

